31.
33

Q. D. B. V.

DISSERTATIO MEDICA, DE FEBRE MILIARI QVAE Der Friesel, DICITUR;

QVAM
DEO PROPITIO
IN ACADEMIA FRIDERICIANA,
EX CONSENSU GRATIOSAE FACULTATIS MEDICAE,
PRAESIDE

DN. JOHANNE CHRISTOPHORO DEUTSCHBEIN,
MEDICINAE DOCT. ET PRACTICO,
PATRONO AC HOSPITE SUO AETERNUM COLENDO,

PLACIDO PHILIATRORUM
EXAMINI SUBMITTIT,

GUSTAVUS BERNHARDUS VOLLAND,
GREUSSENA THUR.

AD DIEM SEPT. A. O. R. MDCCXXII.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
LITTERIS HENDELIANIS.
RECUSA MDCCXXIII.

PROOEMIUM.

Atendum sanè, Principes superiorum Seculorum Medicos summâ semper in procurando Posteritatis Commodo, sedulitate eò insudasse, ut Casu observatos quotidiano corporis humani Affectus, non sibi servarent, sed literis publicis humano generi traderent. Ita, ut ipsorum manu quasi ductione, genera morborum cognosci, (& quantum quidem per Deum, imprimis & artem licet, curari possent,) sed optabile esset! ut omnia medicina præstare posset. Uti vero morborum incurabilium curam Medicus non suscipiat, Ita suadente Hipp. L. de arte num. 4. Medicina est morbos ab aegris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere, & eorum qui a morbis victi sunt curationem non aggredi, quum id in confesso sit, quod medicina tales sanare non possit. Confirmat Celsus Lib. 5. c. 26. Est prudentis hominis primum eum qui

servari non potest, non attingere, ac eo magis abstinere, nec subire speciem ejus ut occisi quem sors ipsius peremit. Morbi autem in triplici sunt classe, leves, quos natura sanat, Galen. 1. de Loco c. 1. Mediocres qui á Medico tractandi, ne in lethales abeant; Hi vel acuti, qui brevi interimunt; Quia acutie vel malignitate naturam superant. Quando autem morbus prævalet nullus remedio locus. Vel Chronici qui si diu perseverent, ferè desperati sunt & suapte natura immedicabiles. Et notatu dignæ sunt dissertationes Consultissimi Decani D. D. Alberti, quæ agunt de abstinentia á medicis & medicamentis, & medicorum ab ægrotis &c. Nam Medicus talibus corruptis & intricatis morbis suis promissionibus aliaque minus fundata spe: nec non speciosis interdum medicamentis, arcanis, tincturis, essentiis, panaceis, balsamis, parum nonnunquam utilitatis affert: Quæso quis peritorum Artificum in se susciperet curationem morborum incurabilium, V. g. hæreditariorum, ut nativa cœcitas, surditas, gibbositas, amentia, lepra, lithiasis, articulorum dolores, defectus membrorum, morbi divini, hectica senectutis, marasmus torridus, consummatus Ascites, arthritis nodosa, phthisis, ulceratus cancer, convulsio ex inanitione, sphacelus sunt. Ab his Medicus famæ & artis gloriæ si consulat, merito abstinebit, alias ignominiam pro gloria reportabit. Et varias obtrectationes quæ foro in medico quotidie occurrunt pro præmio accipiet. Vid. Zacut. Intr. ad Pr. c. 16. idem, Rod. á Castr. Med. Pol. L. 13. c. 18. Sed hæc hactenus. Non fert nostra in-

tentio,

tentio, latius hic evagari, unde potius vela noſtra contrahimus, & convertimus nos ad Tractationem FEBRIS MILIARIS quam breviſſimis perluſtrare conabimur: Veritatem in quantum intellectus noſter permittit ſectemur. Et vulgo abſtinebimus, ne præſens labor videatur operam & oleum perdidiſſe: Probe ſcimus effatum Ciceronis quod veritas ſit moleſta: ſiquidem ex ea naſcitur odium; hujus ſalus deſperanda eſt, cujus aures clauſæ, veritati ſunt, ut ab amico verum audire nequeat, hi homines ſunt, ut vulgus qui ex veritate pauca, ex opinione multa æſtimat; Ceterum rogamus DEUM T. O. M. ut huic noſtro cœpto clementiſſimè benedicere velit, ut inde præter veritatem, etiam utilitas aliqua ad artis noſtræ commodum, redundet.

§. I.

DE febre miliari acturus brevitatis cauſa, quid febris ſit, & quod ſub miliari exanthemate, modernorum purpura, Franc. la pourpre, Germanis bene vel male, & ex qualicunque demum coloris aſperitatisque ſimilitudine, Der Frieſel, dicta intelligatur, tanquam ſatis cognita, præſuppono; neque ea in univerſum omnia excutiam, quæ de ejus antiquitate, vel nova origine; de cognatione cum papulis, ecthymatibus herpete miliari, puſtulisque eryſipelaceis; & de ætiologia in univerſum diſputari poſſunt, cum ſatis hodie conſtet, quale ſit illud exanthema, quod ſub nomine purpuræ venit. Sed ea potiſſimum perſequar, quæ propius ad hujus cauſalem differentiam & febris con-

junctæ indolem ac utriusque tractionem therapevticam pertinere videbuntur.

§. II.

Quare præmonendum eſſe duco, de febre quidem in genere, quod ſub hoc nomine non ſolum perfectæ, febres typicæ, ſed etiam imperfectæ, febriles commotiones potius, quam febres, venire ſoleant. Et in ſpecie, quod febris noſtra miliaris genuina ad imperfectas has febriles commotiones pertineat, quamvis etiam aliæ febres typicæ, per accidens, vel pure ſymptomatice, vel quoque ſalutariter, miliares fieri ſeu purpuram excludere poſſint. De hac vero & exanthemate miliari præmoneo, quod alia quaſi ſanorum ſit, alia morbida, & genuina, alia vero ſymptomatica.

§. III.

Sanis etiam, cholericis, & de horum temperamento participantibus, aliquam ſaltem bilis Veterum copiam alentibus, ceteroquin ſanis, ſub æſtuoſo humorum orgaſmo ſimplici, ſine febre & febrili commotione, purpuram evenire, certum eſt; Aliis quidem & paucis quibusdam ordinarie, menſibus æſtivis fere quotannis: Aliis vero, iisque etiam pluribus, extraordinarie, & tunc demum, quando ipſorum humores ἀθρόως καὶ βιαίως ſimul & ſemel, orgaſmo æſtuoſo exagitantur. Frequens prioribus annis, & plurimis ſanis moleſta talis fuit purpura, cum poſt dies caniculares, ſatis frigide tranſactos, ſubito, tempeſtas fervidiſſima exoriretur.

§. IV.

Parum ab hac abeſt, nec niſi aliqua materialis cauſæ, & ſtatus præſentis, differentia, diſtat mitior illa, certis familiis velut hæreditaria, vel locis quibusdam, fere endemia, aut ſane frequentiſſima, puerperarum purpura nata, & hinc propagata, quantum juſta ſuſpicione licet aſſequi, ex familiari, aut populari, conſueta tractatione illarum,

circa

circa regimen & medicationem, nimis calida, qua in tanto æstuosiorem orgasmum adducuntur quanto magis humores accumulati & spissiusculi, per labores partus valde anxios prægressos, ad eam concipiendam sunt dispositi. Si quæ alia adhuc causa desideretur, mallem potius, aquarum, & aeris, ex situ urbium, inquinamenta incusare, quam hæreditatem ex consanguinitate transmarinam allegare.

§. V.

Cum vero neque valetudo puerperarum paulisper labefactata, neque uteri conditio, cujus ratione quidam illas vulneratis æquiparare solent, nec etiam orgasmus humorum æstuosus ille, sub quo exanthema miliare excluditur, ad statum p. n. pertineant, cum non omnes puerperæ ægrotent, nec omnes purpuratæ febriliter ægrotent; ideo nec hanc quam modo diximus, illarum purpuram morbosam esse, facile concluditur. De periculosa autem & maligna purpura, cum febre puerperarum putrida, aut acuta; aliter sentio, & dicam inferius.

§. VI.

Morbidam & præternaturalem purpuram voco, quæ cum febre nostra miliari hinc dicta conjuncta, aut cum aliis febribus complicata est, eamque duplicem facio, aliam legitimam, simplicem & genuinam quæ à simplici propriaque sua causa dependet; aliam vero spuriam complicatam, & symptomaticam, quæ non à suis sed aliorum morborum febriumque causis materialibus, in similitudinem propriæ illius causæ alteratis, aut corruptis indirecte & consecutive inducitur. Symptomaticam cum hanc dico loquor cum Veteribus, abstrahendo à famoso illo significatu, quo symptomatice morbis supervenire dicuntur, ea solum, quibus morbus & æger nihil sublevatur.

§. VII.

§. VII.

Legitima purpura illa eſt, quæ febrem noſtram miliarem infra §. 22. deſcriptam, conſtituit, & ratione frequentiæ in ſporadicam aut epidemicam; ratione indolis vero in benignam aut malignam, gravioribus aut funeſtis ſymptomatibus ſtipatam diſpeſcitur; Cum ea diverſitate, ut neque omnis ſporadica ſit benigna, neque omnis epidemica, maligna, quam indolis differentiam non ſolum temporum anni conſtitutio, ſed & ægrorum reliqua valetudo, regimen etiam & medicatio, variant, atque ita diſpenſant, ut in ſparſim incedente purpura, quidam inde graviter & maligne ſatis decumbant; Aliqui etiam in epidemica ſatis clementer, & benigne habeantur, & absque gravioribus ſymptomatibus, imo & nonnulli, cum ὀρθοςαδία parum vel nihil turbata, dimittantur.

§. VIII.

Spuria ante dicta purpura, eas præcipue febres comitatur, aut ſequitur, quæ vel vere tales, vel ratione indolis inflammatoriæ, acutæ nempe Veterum ſunt, quæ à Viſcerum, latioris ambitus & copioſioris inundationis, ſeu multo ſanguine perfuſorum, inflammatione dependent, & foventur; Itemque exanthematicas reliquas petechialem & variolaceam, & has quidem non ſolum regimine & medicatione impetuoſius impulſas; Sed etiam cum inflammatione interna, petechiis & variolis interna occupantibus, conjunctas. Videas enim externas quoque inflammationes ſubinde colore, & miliari exanthemate, purpuraſcere quaſi.

§. IX.

Cum ceteris exanthematibus ſimul. & una, conjuncta purpura periculoſa ſemper eſt, & periculoſiſſima, quæ loco petechiarum, eximia febris malignitate ſe latere ſignificantium, tandem prorumpit; peſſima vero, & ut plurimum funeſta, in acutis febribus & viſcerum profundioribus

gan-

gangrænosisque inflammationibus, ultimo conatu protrusa. Uti contra salutare est, si petechias apparentes nihil vero ægrum sublevantes, sequatur purpura: Bonum etiam, si levior vel mitigata interna inflammatio, per felicem metastasin, desinat in purpuram; & optimum, si quando inflammatio interna, in primo sui initio tempestive discussa, similiter foras procedat, cum succedente etiam aliquando purpura.

§. X.

Digna hæc sunt, quæ diligenter attendantur, cum sinistre intellecta fallere possint, fefellerintque medicam diagnosin, prognosin, atque therapiam, adeo, ut viso v. g. in acutis valde febribus, miliari exanthemate, purpuram delituisse, & critice jam evenisse credentes, meliora sperent, atque dein hujus potissimum expulsioni intenti, fontem mali negligant, & ad aliena omnia delabantur medici, aut saltim, cum vita ægri consulere non possint, neque justa prognosi famæ suæ prospiciant. Pro quibus evolvendis, firmandoque vero judicio medico, pauca quædam proferam, qualicunque mea, & fide digna probataque aliorum experientia fundata.

§. XI.

De Purpuræ, cum petechiis una efflorescentis, periculo loquitur Illustris Stahlius in Probl. Pract. pro Feb. Pathol. de exanthematicis §. 35. De eadem Consult. D. D. Alberti Disputatione de purpura cum febre complicata habita. De Purpura loco petechiarum latentium, tandem erumpentis summo periculo testabuntur bini milites, ex febre maligna petechizante gravissime decumbentes, his, sub justa expectatione petechiarum, die duodecimo, tam copiosa purpura alba, imo albissima eveniebat, ut ternis pustulis vicinis quartam interponere non licuerit, summo cum vitæ periculo; Quod alter ægerrime superavit. Alter ve-

ro sibi lethale expertus est. Facta hujus sectione, intestina, hinc inde spithamam longis inflammationibus occupata, binis etiam in locis semicorrupta, livida, mollia & tabida visa sunt. Qualia etiam in multis aliis, ex febre petechiali maligna tunc in castris epidemica demortuis per sectionem apparuisse, ex αὐτόπτου relatione comperi.

§. XII.

Exemplum purpuræ peripneumoniæ fatali supervenientis præbuit, non adeo pridem Vir Generosissimus, habitus corporis athletici & succi pleni, gravissima peripneumonia prehensus, cui in statu morbi denso agmine, purpura in pectore toto, summisque brachiis, copiosissime tamen in latere pectoris dextro, erupit. Expectabatur uberior ejus proventus etiam in reliquo corpore, per molimina quoque diaphoretica; sed, ægro paulo post quasi suffocato; Frustra aperto cadavere, uterque pulmonum lobus inflammatus apparuit, dexter tam valde, tamque profunde, ut totus sanguine obscuro, suffusus quasi videretur, & vere gangræna corruptus.

§. XIII.

Aliam historiam nobis ex sua observatione communicavit prælaudatus Consultiss. Decan. D. D. Alberti. De Viro Peripneumonia correpto eademque optime superata, subito in purpuram miliarem delapso, sub qua laxius & negligentius æstimata una cum impatienti regimine & frigidorum potuum ingestione tandem demortuo.

§. XIV.

Quod tamen etiam salutariter purpuræ eveniat in petechiali febre, experientissime notavit Illust. Stahlius loco citato numero 33. verbis, si apparitionem & durationem

nem Petechiarum, nullum omnino levamen sequatur," at nulla tamen sensibilis deterioratio comitetur, Purpu-" ram albam successuram expect ndam esse; Et nro. 36." Purpura alba post Petechias; si aliquatenus copiosè eru-" pit, omnia tranquilliora & sensim euphoriam sensibilem," consequi Inflammatione scilicet interaneorum, per pe-" techiarum maturam exclusionem, bona ex parte, præoccupata, &, leviori tamen subsecuta feliciter discussa, atque salutari metastasi ad cutem deposita, subsequente hinc purpura.

§. XV,

Pari felicitate contingit subinde in aliis febribus acutis, ut interne inflammatione extrorsum versa, formataque in cute erysipelate cum purpura, periculo eximatur æger. Laborabat nuper admodum puer sexennnis pleuritide peripnevmatode, cum febre acuta; Quarto die accedebat expectoratio pauca & remorata, continuabat febris in eodem tenore usque ad septimum, quo finito erumpebat purpura in pectore copiosa, cum euphoria sensibili febrisque cessatione. Fœmina XL. annorum, phlegmatico sanguinea jurgiis provocata, tandem in eam effusius erumpit post prandium; patitur hinc omnia febris καυσώδεος symptomata stomachicis ab initio parumper mitigata, protracta tamen usque in tertiam septimanam, in qua sponte sua, sumit purgans, à quo omnia fiunt, deteriora, cum summa anxietate, & debilitate insecuta, allatis roborantibus cum stomachicis temperatis, simul discutientibus, erumpit purpura, cum erysipelatode inflammatione in pectore; mox redit vitæ spes, appetitus, alacritas, robur, & sanitas opinione citius Vide quoque Foresti Observ. 22. L. V. de febre horrida cum erysipelate & herpete miliari (purpura) tandem protrusa.

§. XVI.

Optandum esset, ut, quod rarissime contingit, attamen eveniret, internaque inflammatio, cujuscunque visceris, dum radices agere tentat, in ortu suo, elocari, & expelli posset in cutem, posse hoc fieri, si mature cognoscatur & suscipiatur, probabit fœmina, ex annua menstrui obstructione valetudinaria; hæc sub vesperam vehementi ira excanduit, & superingesta intrita panis ex cerevisia cum sacharo post mediam noctem tam anxia, & sub algoribus interpolatis, valde æstuosa cardialgia fuit correpta, ut intoxicatam se crederet. Vocatus mane Medicus inflammationem Ventriculi cum febre causo in fieri cognoscens, aptum præbet remedium temperans & discutiens, tam opportune, ut ista inflammatione, cum mox insequente purpura, in pectus externum transposita, inter meditationes mortis subito convalesceret ægra.

§. XVII.

Quæ putridis puerperarum febribus acutis supervenit purpura, gravior altera, alba, & summe periculosa, vulgi quoque judicio, utplurimum funesta, quod etiam inflammationem uteri, vel intestinorum quoque, pro causa fundamentali habeat, probabile & pro re nata, certum est ex hujus inflammationis majori frequentia, quam vulgo creditur; Ex signis ejus talem febrem frequenter comitantibus; Ex conditione uteri pro ea concilianda faciliore; Itemque ex origine febris frequenti à lochiis retentis, & ex hujus acuta indole summoque periculo.

§. XVIII.

Et hæc quidem hactenus de purpura in dictis febribus, sponte natura, citra vehementiorem humorum artificialem impulsum, ex generaliter bona, quandoque etiam specialiter salutari, eccrisi, proveniente qualem in dictis aliisque febribus putridis, pure quoque symptomatice, per nimis

æstuo-

æstuosum humorum impulsum absque inflammatione intus genita, provocari etiam posse, nullus dubito.

§. XIX.

Ceterum distingui purpuram in rubram & albam, notum est. Illa majorem habet cutis rubedinem, cum asperitate in minimas pustulas partim transeunte; Quæ pustulæ, tum magnitudine, tum aliquali flavedine saniei semina milii propius referunt. Alba vero vix notabilem cutis, paululum inflatæ, rubedinem ostendit, imo quandoque nullam cum flavedine pustularum, longe minori & fugitiva quasi, aut pellucida plane, limpida & aquosa earum materia; Quales in cute semper albissima fuerunt in dictis §. 11. militibus. Rara tam alba est purpura, & albæ nomen præ altera illa pustulari minus rubra minusque flavescente mereretur. Cum tamen hoc non minus, licet rarius occurrat in praxi, quam vere rubra, cum insigni cutis & punctularum copiosarum cutis asperitatem notabilem inferentium, rubedine, pustularum vero saniosarum intercurrentium raritate. Non inconcinne purpura trifariam distingueretur, in rubram nempe, modo dictam; in subflavescentem, cum minore & velut erysipelatode cutis rubedine, pustularumque copia & flavedine, atque in albam, cum cutis albedine, vix stigmatibus minimis quibusdam, pustularum initiis rubris, distincta, & cum harum pelluciditate limpida.

§. XX.

Durat tuberculorum & pustularum elevatio per paucos dies, factaque earum exsiccatione vel perruptione cutis in junioribus ac tenerioribus subjectis excoriatur leviter; In adultis vero & robustioribus furfuracea desquamatio succedit. nihilominus, ubi aliæ post alias succrescunt, uti in sanis, quibus purpura quotannis ordinaria fere est, & in valetudinariis duos tresque menses perdurasse

visa sæpe est purpura. Hæc de exanthemate miliari; Unde de febre conjuncta facilius erit judicium.

§. XXI.

Sicuti autem sanorum purpura, absque omni commotione febrili sub dictis §. V. circumstantiis provenit; Ita febris miliaris, vel potius febrilis commotio sub qua purpura legitima, tam sporadica, quam epidemica, ordinarie excluditur; tam mitis quandoque est, ut, non secus ac interdum in variolis, vix, sensibilem alterationem afferat, neque impediat orthostadiam; In aliis vero vehementior est, & decumbendi necessitatem affert; Videlicet prout reliquæ valetudinis, plethoræ, cacochymiæ, cruditatum in primis viis, aliarumque causarum morbidarum conditiones eam variant & exasperant.

§. XXII.

In se, & sibi relicta febris miliaris legitima benigna semper est, & imperfecta, sive potius febrilis commotio, quæ quamvis typum continuæ præ se ferat non tamen eum per statas exacerbationes & remissiones exhibet; Nec tempora morborum, in coctione & eccrisi materiæ, observat; Neque certum hic decursus periodum obtinet; unde nec semper cum horripilatione (sub congestione humorum præparatorio secretoria) sensibili invadit, & multis, etiam in epidemica purpura, primum mali initium efflorescentia miliaris est; Paucis procrastinatur, rarissime in tertium vel quartum diem differtur. Quæ vero purpuram tardius excludit, & typum periodumque acutæ exprimit, ea legitima non est, sed alia vel maligna & catarrhalis, (in quas etiam latentibus harum causis miliari febricula in actum deductis, transformari potest) vel acuta inflammatoria; Quibus interdum purpura, vel per subsidiariam crisin, vel metastaticam eccrisin, utramque salutarem, in genere; Vel pure symptomatice, supervenit, ceu dictum est antea.

§. XXIII.

§. XXIII.

Hiſce febribus remotis, febris noſtra miliaris legitima nihil eſt aliud, quam febrilis commotio juxta conditionem ſubjectorum, materiæ copiam & aliarum cauſarum concurſum, cum vel ſine horripilatione, per pulſum plus minus celerem & frequentem, pro materiæ eryſipelatodes, inque puſtulas abeuntis excretione, a natura ſuſcepta, &, adeousque uberiorem illarum excluſionem, continuata; poteſt tamen etiam tranſire in febres perfectas, maxime ſub conſtitutione epidemica, & in puerperis, atque ita maligna fieri, per aliarum cauſarum concurſum, vel etiam per errores in diæta, regimine & medicatione commiſſos.

§. XXIV.

Miliarem hanc dicere placuit potius, quam purpuratam, quia vox hæc ambigua, & Veteribus petechialem ſignificat; Deinde, ne hanc, & Sydenhamii ſcarlatinam, eryſipelaceæque febris initia, operoſius diſtinguere neceſſum foret; Denique quia ſub febris miliaris nomine, ea facile intelligatur hodie, quæ exanthemata miliaria conjuncta habet. Qualia, licet etiam ſint quæ herpetem miliarem conſtituunt; hæc tamen ſine omni febre effloreſcunt, atque herpes miliaris veterum, ſub febre proveniens, pro noſtrate purpura habenda eſt, quæ avorum memoria ſub illius nomine quoque latuit.

§. XXV.

Materialem, exanthematum febrisque miliaris cauſam ſagacioribus indagandam relinquo, ex vitalis humorum fermentationis, reſolutorio-combinatoriæ, legibus evolvendam, & Zymotechnizis principiis illuſtrandam. Mea quidem ſententia hæc non alia eſt, quam bilis Veterum humoralis, magis attenuata, quæ, quousque humoribus reliquis interfluit, non male ſub ſanguinis ſemireſoluti notione concipitur, & quæ, excuſſis ulterius particulis ſubtilioribus quaſi ſpirituoſis & halituoſis, oleoſa magis, in bilem excremen-

titiam sequestratur. Ast si quando bilis ista sub concitata spumescentis fervidique sanguinis circulatione, mensibus æstivis, maxime post tempestatem frigidiusculam subito solis æstu fervidis, copiosius generatur, quam ut sufficienter per hepar sequestrari possit, hinc & attenuatur magis; Tunc vel sub orgasmo humorum simplici in cutem impingitur, vel, ne interna oriantur incendia. (cum sit indolis erysipelatodes.) sub commotione febrili, hujusque prima horripilatione, si præcidat, ex internis visceribus eluitur sub æstu vero continuante ad cutem deponitur magis magisque & ibi hærens, efficacia inflammatoria, tuberculosam rubram morbillosam quasi suppuratoria vero accedente sanioso pustulosam veluti variolaceam, purpuram constituit.

§. XXVI.

Non adeo dissimilis, licet perniciosa magis biliosa collectio evenit quoque subinde in aliis febribus putridis malignis & ecthymaticis, atque in acutis inflammatoriis tribus potissimum modis primo, si humores in fermentatione, plus minus, putredinosa constituti, vehementius impellantur Secundo quando isti diuturnitate febris putridæ lenioris liberalius in colliquamentum, semiresoluti sanguinis æmulum, & magma biliosum fatiscunt vel etiam &, tertio, quando sanguis in viscerum inflammatione subsistens & circumcirca stagnans non tam ad fluxilitatem resumendam, quam ad mixtionis quandam resolutionem dissolvitur, & in similitudinem bilis humoralis attenuatæ corrumpitur, hinc vero discussus, ad cutem transponitur, & postea omni varia exanthemata miliaria provocantur. Cum hac tamen semiresoluti sanguinis biliosa humorali, erysipelatode materia, non adeo convenit illa, quæ cum omnigena cutis albedine, & pustularum aquositate pellucida, albissimam constituit purpuram; Sed hanc potius lymphæ cum bile ista valde attenuata, sub humorum putredine ichorescenti deberi videtur

tur. Verum hæc ſunt altioris indaginis, aliisque clarius enodanda.

§. XXVII.

Progredior ego ad Tractationem febris miliaris, Therapevticam, quam brevibus expediam, cum genuina tam operoſam non requirat; Symptomaticam vero ſi digne velimus pertractare, variarum febrium therapias, huc tranſcribere neceſſum foret; Et quid de illa judicandum agendumque ſit, ex dictis dicendisque facile appareat. Quare nec de quaſi ſanorum purpura plura afferam, præter monitum quod talis omnino detur. Quæ etiam multa medicatione non indiget, ſi convenienti regimine & diæta toleratur. Si quid tamen remediorum urgeant tales purpurati, temperantia, refrigerantia, nitroſa, parum acidulata pro ſanguineis diuretica & laxantia, utraque leniora, conveniunt. Sicuti præſervative iis, quibus purpura conſueta eſt, conducere poterit tempeſtiva V. S. cum ſubjuncto v. g. vino medicato, ex ſanguinem depurantibus, ſeu blande reſolventibus, hepaticis, diureticis laxantibus & purgantibus, non tamen vehementiſſimis, & interpoſito abſtergente remedio, ſale epſon. Tartaro vitriolato bene præparato, nitro, pulv. abſorbente Stahlian. pulv. hepatic. Dreſdenſ. aut bezoard. noſtræ compoſitionis.

§. XXVIII.

Et licet puerperæ quædam, pro præſenti ſtatu ſanæ omnino, ex conſueto regimine calidiore, aut diſpoſitione familiari, purpuram incurrant, cum tamen ad varias alterationes ſubeundas ſenſibiles admodum facilesque ſint, habeantque humores quadantenus vitiatos, & pleræque ſub lactis proventum febrile quid pati ſoleant, cautius omnino habendæ ſunt, & proſpiciendum ipſis de conveniente, regimine, atque leni medicatione, ne purpura retrocedat, neve augeatur nimio æſtu, aut per lochia retenta, alvumque diutius obſtipatam; Ne tunc per dolores poſt partum, & orga-

ſmum humorum, febricula accedat, & ne, occaſione lactea, putrida febris eveniat. Plerisque hiſce nominibus commendatiſſime ſunt Pilulæ Stahlianæ, auro contra carius in puerperarum affectibus habendæ, interpoſito prudenti uſu temperantium cum pauco nitro, pro orgaſmo moderando eſſent: pimpinellæ albæ, & millefolii, pro doloribus mitigandis eſſent: ſcordii, cardui benedicti, alexipharmac. pro diaphoreſi promovenda &c.

§. XXIX.

In febre miliari, ſeu purpura legitima cum febrili commotione, reſpiciendum eſt partim ad materiam partim ad febrem; Illa ſui evacuationem & temperationem indicat. Evacuatio fit per diaphoreſin, diureſin, & laxationem, ubique modeſtam & minus æſtuoſam. Iſta materia bilioſa humoralis attenuata derivatur ad cutem; Illa cum urina evacuantur bilioſa & febrilia apoſpaſmata ſubtiliora, huc vero bilis humoralis, adhuc ſincera magis, ducitur ad ſui ſequeſtrationem per hepar, Pro fervore igneo contemperando conducunt diluentia, glutinoſitate quadam moderata, ſimul inviſcantia; porro præcipitantia, ſeu abſorbentia in moderato acido prius ſoluto, & denique ſalia media enixa cum nitroſis. Quantum ad febrem, cum hæc ſibi relicta, ſolummodo in commotione febrili ſubſiſtat, nec maligna ſit, non adeo ſolet excedere, nec tam gravibus ſymptomatibus ſtipari, ut ſui moderationem, aut alias reflexiones poſtulet, niſi per concurſum plethoræ, vitiorum in primis viis, & cacochymiæ variæ, depravetur; aut, ſub conſtitutione potiſſimum epidemica, in malignam vel catarrhalem transformetur.

§. XXX.

Commendamus autem pro hiſce indicationibus remedia temperata, & talia, quæ pluribus illis ſatisfaciunt, Diaphoretica nempe fixiora, Corn. Cerv. Uſt. illud & unicornu foſſil. C. C. philoſoph. præparatum, antimon. diaphoret.

bezo-

bezoart. mineral. flor. ſulphuris lap. bezoar. orient. & occident. interpoſita quandoque mixtur. ſimpl. & eſſent. ſcordii, alexipharmac. Si impulſu quodam opus eſt. Diuretica inprimis ſalina medii generis & nitroſa. Laxantia, (præter clysmatica) leniora, rhabarbarina, caſſiam, mann. pilul. Stahlianas, Becher. genuinas, ſi haberi poſſunt, polychreſtas, extracta fumar. centaurii minoris & pro ſtimulo, panchymagog. Croll. Diluentia, non ſpirituoſa nec tamen ſimpliciter aquoſa niſi interpoſita, ſed quadantenus ſimul inviſcantia decocta avenacea, cum ſcorzonera, cornu cervi. raſur. ficubus &c. Præcipitantia teneriora oſtracodermata in acido ſoluta, lap. cancr. citrat. tartariſat: ſolutionem eorum cum ſucco citri aquis diapnoicis, & ſyrupo aliquo, pro gratia ſaporis. Pro æſtu & orgaſmo nimio temperando refrigerantia ſalina medii generis, ut arcan. duplicat. Nitr. tabulat: antimoniat. cum præcipitantibus illis & abſorbentibus quandoque etiam in magis ſanguineis acidulata, julapiis & potionibus intermixta. Tincturam flor. 4. cordial. papav. rhœad. aquilegiæ, Elixir. Vitriol. Mynſicht. clyſſ. antimon. ſpir. ſulphuris per campanam.

§. XXXI.

Quod ſi febris miliaris per dictas modo cauſas depravetur, vel transformetur, quæritur, primum, num V. S. vomitoria & purgantia præmittenda aut interpolanda ſint? Reſpondeo paucis; Si purpura incidat in corpus exquiſite plethoricum, cum ſummo & continente æſtu, inflatione faciei, rubore hujus intenſo & oculorum aliquo, dolore capitis pulſatili, hæmorrhagiis narium emicantibus; Licebit etiam V. S. in primis diebus adminiſtrare, ſubjuncto tamen tanto ſollicitius regimine, & medicatione leni diaphoretica. Et ſi inſignis cardialgia copiam vitiorum in primis viis acriter fermentantium, indicet, nihil impedit, dare paſſulata, magneſ. alb. Tamarind. rhabarbar. (decoctum hordei. Quod Hippocrates in Tr. de Victu in acutis commendavit.

tenue limpidum hordeaceum magis triticeum non actu frigidum sed temperatum pro conditione ipsius Temperamenti additis addendis diverse præparari potest. Non largiter sed medice & modice quamvis sæpissimæ concedatur quo febris successus eo melius facilitetur.) quæ febrilem commotionem fovent potius quam invertunt. Quamvis acrimoniæ huic præcipitandæ & temperandæ absorbentia, cum salibus mediis abstergentibus & nitro purificato satis egregie quoque inserviant.

§. XXXII.

Restaret, ut de febre miliari sub constitutione epidemica, in aliam, malignam vel catarrhalem transformata atque de purpura cum exanthematicis inflammatoriisque acutis, & puerperam putridis febribus complicata, therapevtice quoque dicamus. Verum si cuivis febri dictæ convenientem medicationem calleamus; si individuales circumstantias decenter attendamus; Si juxta has, illam, cum therapia febris miliaris breviter adumbrata, prudenter conferamus. Difficile non erit, vel ægros apto consilio & auxilio adjuvare; Vel sibi quoque, & famæ suæ, justo judicio & prognosi consulere.

§. XXXIII.

Quare jam finio, & DEO T.O.M. debitis gratiis peractis, lectorem Benevolum, qua par est humanitate rogo, ut quæ uberiorem declarationem promerebantur, sub proposita brevitate, æqui bonique & ipse consulere velit. Quæ vero adhuc restant, in aliud Tempus si DEO ita visum fuerit, servanda erunt.

NOBI-

NOBILISSIMO DOCTISSIMOQVE

SUO DOMINO

RESPONDENTI

GVSTAVO BERNHARDO VOLLAND,

S. P. D.

PRAESES.

QUi egregiam laudem in hac florentissima Musarum officina hucusque TIBI per praxin medicam comparasti, DOCTISSIME VOLLAND, eruditionis nunc quodam specimine, quantos in medicinæ studiis feceris progressus, demonstras: Idque, mea quidem sententia, rectissime. Illorum enim morem, qui ita temporis recte a se collocati rationem, Patriæ, Parentibus, studiorumque suorum promotoribus, reddere gestiunt, minime reprehendendum existimo. Quæ quum ita sint, intelligent

quoque ex præſenti induſtriæ TUAE ſpecimine; qui in Patria TUA, Muſarum Fautores & Protectores ſunt, quid de TE ſibi polliceri queant. Nec dubito, quin TE aliquando eodem excipiant Favore, idque Patriæ dignitati tribuendum putent, ut viros in ſinu gremioque ſuo educatos, modeſtiaque ac eruditione præditos, benevolentia, quæ Proceres rerum in primis decet, proſequantur. Ego vero Parenti TUO DN. DR. JOJON. VOLLAND, MEDIC. PRACT. ac PHYSICO PROVINCIALI SCHWARZBURGICO MERITISSIMO HONORATISSIMOQVE quem DEUS quam diutiſſime ſervet, de tali filio gratulor, TIBIQUE porro exoptatos ſtudiorum rerumque medicarum ſucceſſus adprecor, quo metam feliciter attingere valeas, & inde olim patria ingens emolumentum accipiat. Vale.

Dab. Halæ Magd. ipſis Kal. Sept.

CIϽ IϽCC XXII.

Cum

CUm paulum distet virtus celata sepultæ,
Desidiæ, merito gestis ostendere partam
Artis notitiam, rabidos quæ tollere morbos,
Edocet egregie. Rosum TE quippe recordor,
Dentibus invidiæ, semper quæ ferre recusat,
Esse parem socii fortunam; TU tamen alto,
Vultu contemnis quotquot machinatur iniqua,
Turba minas, rectaque via TUA nomina doctis,
Inseruisse soles. Sane laudabile factum!
Gratulor ergo TIBI de re feliciter acta:
Inceptisque TUIS rectis Deus annuat almas,
Talis ut evadas, qualem expectare parentum
Spes potuit, qualem medicorum præparat ordo,
Inclytus, ut cures cito jucundo & quoque tuto.

Hæc Nobilissimo atque Doctissimo DN.
VOLLANDO, *sinceri affectus ergo*
scribere voluit

J. S. KNAUBEL,
L. L. C.

DEr Witz den die Natur **mein Freund**, in
Dich gelegt,
Des Vaters Bild der Dich so klug erzogen,
Das was du mit der Mutter-Milch gesogen,
Der Fleiß der deinen Geist noch immer höher trägt,
Die Wissenschaft die Du erlanget,
Die Klugheit welche man in Deinen Umgang spührt,
Der reinen Ehrsucht Trieb die Dich zum Pindus führt,
Und

Und was noch sonst in Dir vor Tugend pranget:
Versprechen, da Du nun auf den Catheder steigest
Und durch Gelehrt und Ruhm belobten Streit
Diß insgesammt in einem Spiegel zeigest,
Daß wenn noch die Erfahrenheit
Sich mit den andern wird verbinden,
So werde man in dieser Gaben-Circk.
Den Æsculap von unsern Zeiten finden,

Hierdurch gratulirt zu dem ruhmwürdigen Vorhaben, und empfiehlt sich fernerer Gewogenheit, des Herrn Respondentis aufrichtigster Freund und Diener

Johann Friedr. Kornemann.

